

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ พี่น้อง โดยมีศาสนา และมีขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันได้ แม้ในบางชุมชน จะมีหลายชนเผ่า มีความต่างทางภาษา ค่านิยม ประเพณี กันไปบ้าง แต่ก็พบความขัดแย้งและการเกิดความรุนแรงน้อยมาก แต่อย่างไรก็ตาม “ความขัดแย้งในชุมชนเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา เป็นเรื่องปกติ ธรรมดาของมนุษย์โลก”^๑ ผู้นำชุมชน จึงต้องมีบทบาทหนึ่งที่สำคัญ คือ บทบาทในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง กรณีพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่ในขณะเดียวกัน ผู้นำชุมชนเองก็สามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ซึ่ง ความขัดแย้ง (conflict) เป็นสถานการณ์ของความไม่ลงรอยกันทางแนวความคิด ความเห็นและการปฏิบัติในสังคมมนุษย์^๒ ที่เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็นสังคมและประเทศชาติแล้ว ต่างก็มีกิจกรรมมีความสัมพันธ์มีบทบาทและหน้าที่ภายใต้กรอบ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งยังรวมไปถึงเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ที่ต่างกัน ย่อมส่งผลให้เกิดความเห็นและวิถีปฏิบัติต่างกันไป จนบางครั้งไม่สามารถตกลงกัน ไม่สามารถเชื่อมประสานแนวคิดในทิศทางเดียวกัน การขัดผลประโยชน์ การเอารัดเอาเปรียบ การไม่ได้รับความเป็นธรรม มีการซื้อเสียงเลือกตั้งเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นเหตุให้ชุมชนได้รับความเสียหายเพราะมาจากการกระทำของคนในชุมชนด้วยตนเอง ปรากฏการณ์เหล่านี้ เป็นเครื่องบ่งบอกถึงสภาพความขัดแย้งได้ก่อตัวขึ้นแล้วในชุมชน

ชุมชนบ้านหนองไผ่ ตั้งอยู่ในเขต อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายด้านประชากรซึ่งส่วนมากเป็นประชากรที่อพยพย้ายถิ่นมาจากพื้นที่อื่นและมีความหลายทางชาติพันธุ์ เช่นลาว ญวน กระเหรี่ยง คนไทยเชื้อสายพม่า เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามชุมชนบ้านหนองไผ่เป็นชุมชนที่ผู้คนมีจิตใจเอื้ออาทรถ้อยทีถ้อยอาศัย อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจเพราะเหตุว่า อดีตเจ้าอาวาสวัดถ้าเขาชะอางค์ พระครูกาญจนสิริธรรม (เฉลิม แก้วทอง) เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและจะเป็นผู้ชักชวนชุมชนร่วมพัฒนาวัด โรงเรียนตลอดจนดูแลพื้นที่ป่าในชุมชน ภายหลังพระครูกาญจนสิริธรรมได้มรณภาพ ความขัดแย้งระหว่างชุมชนเริ่มก่อตัวขึ้น ด้วยปัจจัยของความเจริญทางด้านวัตถุเริ่มเข้ามาสู่ชุมชน ด้วยเหตุแห่งความเจริญนั้น มีเรื่องผลประโยชน์ที่แอบแฝงเข้ามา เมื่อคนในชุมชนเริ่มมีความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงจากเดิมเป็น

^๑สุพัตรา จิตตเสถียร, “การป้องกันความขัดแย้งและการยุติความขัดแย้ง”, วารสารสถาบันพระปกเกล้า, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม- เมษายน, ๒๕๕๓), หน้า ๔๒-๔๓.

^๒วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้งหลักการและเครื่องมือการแก้ปัญหา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐.

สังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม คือ สังคมเกษตรที่ไม่ใช้เทคโนโลยีทางด้านวัตถุเครื่องทุ่นแรงและสารเคมี มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ พี่น้อง โดยมีศาสนา และมีขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้สังคมชุมชนอยู่ร่วมกันได้แม้สมาชิกในชุมชนจะมี ค่านิยมแตกต่างกันไปบ้าง แต่ปัจจุบันก็พบว่าเกิดความขัดแย้งในด้านแนวทางการพัฒนาชุมชนรวมถึงวัดถ้าเขาชะอางค์ด้วย และก่อให้เกิดความรุนแรงเมื่อชาวบ้านเริ่มมีความคิดความเห็นไม่ลงรอยกัน

ปัญหาทางค่านิยมที่แตกต่างกันเริ่มก่อตัวขึ้นเรื่อย ๆ จนมาถึงในปี พ.ศ.๒๕๕๐ จนถึงปัจจุบัน เริ่มเด่นชัดจนขึ้นเรื่อย ๆ และมีที่ท่าว่าจะไม่มีแนวโน้มลดลงเลย กรณีพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การจัดสรรแบ่งปันพื้นที่ทำกินทรัพยากรด้านป่าไม้ (พื้นที่บริเวณเขตวัดที่เป็นป่าชุมชน) และบางครั้ง ผู้นำชุมชนเองก็สามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นมาเองได้ เช่น กรณีต่อมา ได้มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นบริหารจัดการเองมากขึ้น ผู้นำชุมชน ที่มีบทบาทสำคัญ อีกกลุ่มหนึ่ง คือ ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ในช่วงแรกๆ ของการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นนั้น ฝ่ายปกครองท้องถิ่น ที่เกิดความรู้สึกว่า ถูกลดบทบาทและความสำคัญลง ไปอย่างมาก จนทำให้หลายๆ พื้นที่ มีการต่อต้านกันด้วยการไม่ให้ความร่วมมือ และนำไปสู่การแบ่งพรรคแบ่งพวกเกิดขึ้นในชุมชน จนเข้ามาถึงวัดถ้าเขาชะอางค์ ด้วยแนวทางการพัฒนาวัดของเจ้าอาวาสรูปใหม่ต่อจากอดีตเจ้าอาวาสที่มักไม่ค่อยฟังความคิดเห็นจากชุมชนและคนในชุมชนบางกลุ่มที่มีความเกรงอกเกรงใจต่อพระสงฆ์ ก็จะมีความเห็นที่สอดคล้องตามเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน จึงเริ่มเกิดความขัดแย้งกับชาวบ้านอีกกลุ่มที่มีความเห็นต่างออกไปด้วย แต่ก็ต้องกล่าวเสริมอีกว่าในบางช่วงเวลาทางเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันก็พอที่จะฟังเหตุผลบ้าง บางครั้งก็เป็นฝ่ายประนีประนอมต่อความขัดแย้งนั่นเอง ด้านแนวทางการพัฒนาวัดของเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันก็มักจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรชุมชน ตลอดจนการอุปถัมภ์จากชุมชน ในด้านการเงินด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนเริ่มลดน้อยลงจึงทำให้เกิดความขัดแย้งอยู่เสมอ ด้วยผู้นำชุมชนก็มักจะเป็นต้นเหตุสร้างความขัดแย้งอีกด้วยโดยมักทั้งปัญหาอันเกิดจากความไม่พร้อมของคนและท้องถิ่น ไร่ข้างหลัง แล้วในวันนี้ เห็นได้ชัดว่า ความขัดแย้ง จากการแย่งชิงผลประโยชน์ในระดับท้องถิ่นกลายเป็นเชื้อโรคร้ายที่แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว เพราะต้องการอำนาจทางการบริหาร เพื่อการเข้าสู่อำนาจในท้องถิ่น และตรงนี้เองก็เป็นจุดหนึ่ง ที่สร้างปัญหา ในความเห็นต่างของชุมชนบ้านหนองไผ่ ได้สร้างความวิตกกังวลต่อกลุ่มบุคคลในชุมชนเป็นอย่างมาก ถึงความขัดแย้งที่อันเป็นสาเหตุที่ขยายผลไปสู่ความรุนแรงได้ จากสภาพปัญหาที่เพิ่มขึ้นและขยายวงกว้างออกไป จากที่เป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลด้วยกัน ด้วยความคิดเห็นและมุมมองที่ต่างกัน ขยายผลไปยังชุมชนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในสังคมประเทศชาติที่สำคัญ ได้กลายมาเป็นความขัดแย้งทั้งในระดับบุคคลจนกระทั่งเข้ามามีผลกระทบในระดับโครงสร้างทางสังคม

จากสภาวะการณ์แห่งความขัดแย้งดังกล่าว แม้จะมีหลายฝ่ายพยายามหาทางแก้ไขโดยเสนอแนวทางต่างๆ เช่น การประนีประนอม การไกล่เกลี่ย การสร้างสามัคคี เพื่อให้เกิดสันติในชุมชนอันนำไปสู่สันติสุข สำหรับทางพระพุทธศาสนามีท่าทีต่อปัญหาอย่างไร ในการลดข้อขัดแย้ง ไม่ให้เกิดความรุนแรง โดยไม่ให้เกิดแรงปะทะทางความคิด อารมณ์ โดยใช้ความรัก ความเมตตา เจรจิตด้วยความเข้าอกเข้าใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา สร้างประสานสามัคคีให้เกิดกับชุมชนบ้านหนองไผ่ตามหลักธรรมต่างๆ พระพุทธศาสนาเป็น “ศาสนาแห่งสันติ” มีท่าทีต่อปัญหาข้างต้น

พระพุทธศาสนายอมรับได้ว่า “ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคม”^๓ พระพุทธเจ้าทรงมองความขัดแย้งว่าเป็น “ธรรมชาติของมนุษย์” ซึ่งถือได้ว่าเป็น “สิ่งที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่พ้น” ทรงมองว่า “ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์” พระองค์นำเสนอคำว่า “ทุกข์” ใน “ไตรลักษณ์” และพยายามจะย้ำว่า “เราสอนเรื่องทุกข์กับความดับทุกข์” เพื่อให้เข้าถึงความเป็นธรรมชาติ คำสอนเรื่อง “ความทุกข์” คือ “ความขัดแย้ง” ของชีวิตในเชิงปัจเจก และเชิงสังคมวิทยา ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ เข้าใจ และมีวิธีการจัดการ พระพุทธศาสนามองว่าความขัดแย้ง จัดได้ว่าเป็น ทุกข์ หรือเป็นธรรมชาติที่ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นของบุคคลและสังคมประการหนึ่งแต่ในระดับโลกุตรนั้น พระพุทธศาสนามองว่าเป็นสภาวะที่ไร้ความขัดแย้ง สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง พระพุทธศาสนายอมรับว่าเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างปัจจัยภายใน คือ กุศลมูล และอกุศลมูล รวมถึง ตัณหา ทิฏฐิ และมานะ ผณวกและปัจจัยภายนอก คือ ข้อเท็จจริง

การนำหลักการจัดการความขัดแย้งโดยวิธี “พุทธสานเสวนา” นั้นจะหมายถึง “วิธี ข้อปฏิบัติ หรือชุดกระบวนการของวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้า หรือเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ”^๔ จึงเป็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้งวิธีหนึ่ง การใช้พุทธสานเสวนามีเหตุผลสำคัญตรงที่ว่า ใช้หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสั่งสอนไว้ มาเป็นหลัก และการยกระดับจิตใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการ “พุทธสานเสวนา” ด้วยในการสร้างความสันติสุขมุ่งสู่ความสามัคคีเป็นวิธีการที่จะลดการสูญเสียดังเป็นธรรมกล่าวคือ พระพุทธองค์ทรงเข้าใจถึงกฎธรรมชาติเบื้องต้นของจิตใจมนุษย์ ทั้งระยะสั้นระยะยาวทั้งรูปธรรมและนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรง ซึ่งทุกฝ่ายอ้างว่าเป็นวิธีการสุดท้าย ซึ่งบางกรณีสามารถบรรลุผลในระยะสั้นเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่หากความขัดแย้งดำรงอยู่เพียงแต่ถูกกดไว้ โอกาสที่จะเกิดความรุนแรงในระยะยาวย่อมมีอยู่ ส่วนในทางนามธรรม เราสามารถใช้ “พุทธสานเสวนา” มาจัดการความขัดแย้ง โดยการนำหลักธรรม “สารณียธรรม คือ ธรรมที่เป็นที่พึ่งแห่งความระลึกถึง”^๕

จากมูลเหตุสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิด “พุทธสานเสวนา เพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างวัดกับชุมชน” เพื่อศึกษาแนวคิดการสานเสวนาในฐานะเป็นเครื่องมือจัดการความขัดแย้งและประสานสังคมให้เกิดความสามัคคี โดยใช้หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสั่งสอนไว้ มาเป็นกรอบในการสร้างสันติสุขมุ่งสู่ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยการทำประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอันจะก่อให้เกิดความสมานฉันท์ได้อย่างไร โดยชุมชนบ้านหนองไผ่ จ. กาญจนบุรี เป็นพื้นที่กรณีศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ “พุทธสานเสวนา” ในการสร้างความสามัคคีระหว่างวัดกับชุมชนได้อย่างสันติสุข

^๓ ดูรายละเอียดใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ. เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^๔ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๗.

^๕ วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๑/๓๖๑.

๑.๒ วัดอุปประสงค์การศึกษา

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดการสานเสวนาตามทฤษฎีตะวันตกและตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการขาดความสามัคคีระหว่างวัดกับชุมชนบ้านหนองไผ่

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธสานเสวนาเพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างวัดกับชุมชนบ้านหนองไผ่

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ แนวคิดการสานเสวนาตามทฤษฎีตะวันตกและตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ สภาพทั่วไปของปัญหาการขาดความสามัคคี วัดถ้ำเขาชะอางค์ กับชุมชนบ้านหนองไผ่ ต.หนองไผ่ อ.ด่านมะขามเตี้ย จ.กาญจนบุรี เกิดขึ้นจากอะไร และมีทฤษฎีความขัดแย้งอะไรที่บ่งบอกสภาพปัญหาความสามัคคีในชุมชน

๑.๓.๓ แนวทางการสร้างความสามัคคีโดยใช้ชุดรูปแบบ “พุทธสานเสวนา” ที่จะนำไปสู่การสร้างความสามัคคีนั้น ประกอบไปด้วยแนวคิดและวิธีการเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยจะเป็นการวิจัยด้านเอกสาร (Documentary Research)ขอบเขตเชิงเนื้อหาเพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยจะนำแนวคิดและทฤษฎีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม มาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ในเบื้องต้น หลังจากนั้นจะนำเสนอหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง และความสัมพันธ์ของกลุ่มชุมชนที่อยู่ร่วมกัน โดยศึกษาวิเคราะห์จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาด้านความสัมพันธ์เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร ได้แก่ ชาวบ้านในเขตชุมชน ตำบลหนองไผ่ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชาวบ้านในเขตชุมชน ตำบลหนองไผ่ อำเภอนองไผ่ จังหวัดกาญจนบุรี ๖ หมู่บ้าน ซึ่งใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พูดคุยกับภาคีความขัดแย้งในชุมชน อาทิ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ตลอดจนจนถึงประชาชนในชุมชนบ้านหนองไผ่

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะชุมชน ในเขตตำบลหนองไผ่ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เท่านั้น

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยใช้เวลา ๑ ปี ในการศึกษา โดยเริ่มจากเดือน ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ – ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๘

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

พุทธสานเสวนา หมายถึง วิธี ข้อปฏิบัติ หรือชุดของวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้า หรือเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งโดยใช้การสนทนาที่สาน ความเข้าใจ ที่ผู้พูดจะต้องพูดอย่างมีสติ พูดอย่างเปิดใจ พูดถึงความคิดความเชื่อของเราโดยไม่ อนุমানความคิดความเชื่อของผู้อื่นเพื่อมาวิเคราะห์ ตีความ หรือตัดสินดำรงอยู่ในหลักของเหตุและผล ในงานวิจัยนี้หมายถึง รูปแบบการจัดกลุ่มสนทนาโดยใช้หลักกรรมเข้ามาบูรณาการในการจัดกลุ่ม พูดคุย

การสร้างสามัคคี หมายถึง การเพิ่มพูนให้ดีขึ้นหรือมั่นคงยิ่งขึ้นด้วยความพร้อมเพรียงกัน,หรือ การเพิ่มพูนให้ดีขึ้นหรือมั่นคงยิ่งขึ้นด้วยการออมชอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่ แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยความใกล้เคียง ตกลงกันด้วยความมีเมตตาจิต ในงานวิจัยนี้หมายถึง การ เพิ่มพูนความมั่นคงและความพร้อมเพรียงกันของประชาชนในเขตตำบลบ้านหนองไผ่

ชุมชนบ้านหนองไผ่ หมายถึง กลุ่มประชากรที่รวมตัวกันสร้างพื้นที่อาศัยทั้งถิ่นฐานที่อยู่ รวมกัน ในเขตตำบลหนองไผ่ อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร จ.กาญจนบุรี ประกอบด้วยประชาชน ๖ หมู่ ตามทะเบียนราษฎร์ของกระทรวงมหาดไทย

๑.๖ ทบทวนเอกสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “พุทธสานเสวนาเพื่อสร้างความสามัคคีวัดกับชุมชน : ชุมชนบ้านหนองไผ่ จ.กาญจนบุรี” มีหนังสือ การวิจัย วารสาร เอกสาร รายงานการสัมมนา ตลอดจนข้อมูลทางสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษาวเคราะห์วิจัย ผู้วิจัยได้ประมวลที่สำคัญไว้ดังนี้

หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) นำเสนอแง่มุมของ “สันติวิธี” ว่า “หลักความคิดหลักสากล ๓ ประการ เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดสันติภาพ คือ ๑) ความจริงที่เป็นสากล คือ หลักความจริงที่เป็นกลาง ๆ มีผลเสมอเหมือนกันแก่ทุกคนทุกที่ รวมทั้งทุกศาสนา ๒) ความเป็นมนุษย์ที่เป็นสากล คือ ความเป็นมนุษย์ที่จะต้องมองเห็น เข้าใจ ให้ความนับถือเสมอกัน การทำร้าย และทำลายชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะมิสึงกัดใดหรือไม่ ๓) ความมีเมตตาที่เป็นสากล คือ แผ่ความรู้สึกเป็นมิตร มีความรัก ความปรารถนาประโยชน์สุขแก่มนุษย์ทั่วทุกคนเสมอเหมือนกัน โดยไม่มีการจำกัด หรือแบ่งแยก^๖

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), มองสันติภาพโลก ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์, หน้า ๑๘๙.

๑.๖.๒ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) หมายถึง กระบวนการที่คู่กรณี ซึ่งอาจจะเป็นรัฐ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยสมัครใจมา พุดคุย อภิปรายถึงความแตกต่างกันในเรื่องต่างๆ และเนื่องจากเป็นความสมัครใจที่คู่เจรจากันมา พุดคุยกันจึงเป็นการร่วมกันหาทางออกต่างๆ แล้วจึงร่วมกันตัดสินใจนำไปสู่ผลที่คู่เจรจากับพอใจ โดย ตามหลัก ทฤษฎีพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นชุดกระบวนการของพระพุทธเจ้าที่นำหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือ ในการระงับความขัดแย้ง ตั้งแต่ตนเองจนถึงผู้คนที่ไป

๑.๖.๓ ปาริชาติ สุวรรณบุปผา^๗ นำเสนอไว้ว่า การสานเสวนานี้เป็นสันติวิธีทั้งในการใช้ เป็นเครื่องมือ ไปสู่สันติและกระบวนการสานเสวนาเองก็เป็นสันติวิธีเช่นกัน เพราะมุ่งส่งเสริมการ เรียนรู้ความสงบสมดุล ความเข้าใจ และการปฏิบัติที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การเปิดโอกาส ให้มีการฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการสานเสวนาตามทฤษฎีของ เดวิด โบห์ม ที่เป็นการฟังด้วยเมตตา ฟังโดยไม่ตัดสินไว้ก่อนและฟังอย่างเอาใจเขามาใส่ใจเรา เพื่อ เข้าใจความหมายของทุกคน การสานเสวนาตามทฤษฎีของโบห์มนี้นี้เป็นความกระหายอยากรู้เรื่อง อย่างใจจดใจจ่อ นั่นคือ ทั้งผู้พูดจะสามารถเข้าใจความหมายของสิ่งที่ตนพูด และผู้ฟังอาจเข้าใจสิ่งที่ ตนได้ยิน อย่างลึกซึ้งมากขึ้น การสานเสวนาด้วยการฟังทุกคนในกลุ่ม จึงมีความเท่าเทียมกันจะไม่นำ สถานภาพและอัตลักษณ์ที่ต่างกันใด ๆ เข้ามาสู่วงสนทนา ทุกคนในกลุ่มมีโอกาสพูดสิ่งที่อยากพูด โดยมีผู้อื่นร่วมฟังอย่างตั้งใจ โดยไม่รีบตัดสินถูกผิด เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเชื่อของแต่ละฝ่าย ในขณะที่เดียวกันก็พยายามสื่อสารให้อีกฝ่ายเข้าใจความหมายและคุณค่าของสิ่งที่ตนเชื่อว่าความเชื่อ นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของตน

๑.๖.๔ วันชัย วัฒนศัพท์ นำเสนอไว้ว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในครอบครัว ใน ชุมชน ไปจนถึงระดับชาติ และระดับนานาชาติ มีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากมาย มีการฟ้องร้องข้อพิพาท ที่มาจากหลายสาเหตุด้วยกัน ที่มาจากต้องการอำนาจผลประโยชน์ที่ไม่สามารถตกลงกันได้ การไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเอาแต่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ความขัดแย้งที่มาจากไม่ได้ รับความยุติธรรมทางโครงสร้างของสังคม การถูกเอารัดเอาเปรียบ กดขี่จากสังคมก็จะเกิดพฤติกรรม การตอบสนองต่อการทำลายกฎแห่งศีลธรรม แต่ถ้าใช้หลักสันติวิธีในการแก้ปัญหาโดยหลักธรรมภิ บาลการบริหารจัดการที่ดี เปิดโอกาสให้มีการบริหารจัดการที่ดีโดยเฉพาะกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนนั่นคือหลักการและเครื่องมือ ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและการแก้ปัญหา ความขัดแย้งทางเลือกหรือการแก้ปัญหาคความขัดแย้งอย่างสันติ^๘

๑.๖.๕ เจมส์ โค (James Kho) อธิบายว่า ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้กันระหว่าง ความคิด ความเห็น ความสนใจ ผลประโยชน์ ค่านิยม แนวทาง อำนาจ สถานภาพ และทรัพยากร ซึ่ง ความขัดแย้งในลักษณะนี้อาจจะเกิดขึ้นภายในบุคคลเพียงคนเดียว หรือเป็นการขัดแย้งระหว่างบุคคล

^๗ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความ ขัดแย้ง, กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔.

^๘ ปาริชาติ สุวรรณบุปผา, สืบเนื่องมาจาก. . . สานเสวนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๒).

^๙ วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗). หน้า ๔๓.

หรือระหว่างบุคคลกับกลุ่มองค์กร หรือระหว่างองค์กรกับองค์กร หรือระหว่างกลุ่มบุคคลหลายคนที่อยู่ในกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่ง หรือกับอีกหลาย ๆ กลุ่มของบุคคลก็ได้^{๑๐}

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ท่านผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมีความเห็นและแนวคิดสอดคล้องกันโดยแนวคิดความขัดแย้งทั้งหลายนั้น ผู้เชี่ยวชาญมองความขัดแย้งว่ามักเกิดจากความคิดเห็น การนึกคิดที่ไม่ลงรอยกันหรือ ตามโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา โดยมีจุดประสงค์เป้าหมายที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกันแต่มีวิธีการคนละอย่างกัน ผนวกกับสภาวะแวดล้อมโดยรอบที่เป็นจุดเร้าของความขัดแย้งแต่ละขณะ แต่เวลาทั้งกายภาพและชีวภาพจากการทบทวนวรรณกรรมเอกสารนี้จึงจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในงานวิจัยนี้ เพราะปัญหาเบื้องต้นของชุมชนบ้านหนองไผ่นั้น จุดหลักที่เห็นได้ชัดคือการมีส่วนร่วมทางด้านความคิด วิถีชีวิต จนลุกลามไปถึงผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปเป็นกรอบในการนำเสนอต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๖ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นินฺยุณยากร) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่” จากการศึกษา รูปแบบในการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่ พบว่า ความขัดแย้งในลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น เป็นความขัดแย้งที่เกี่ยวกับการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ การจัดการความขัดแย้งด้วยการเจรจาไกล่เกลี่ยตนเอง การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง และสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในลุ่มน้ำ จนทำให้การแย่งชิงน้ำดำเนินไปสู่การแบ่งปัน และการยึดมั่นในความเป็นอัตลักษณ์ไปสู่การสลายและทำลายความเป็นอัตลักษณ์ ส่วนการบูรณาการรูปแบบการจัดการความขัดแย้งมีดีต่าง ๆ และจากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ประชาชนในลุ่มน้ำเห็นว่า “ธัมมิกัมมวิธ” ข้อปฏิบัติหรือชุดวิธีที่เกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้ง และวิธีการเสริมและป้องกันความขัดแย้งเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าจะก่อให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนในลุ่มน้ำ^{๑๑}

๑.๖.๗ ชลากร เทียนส่องใจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะโดดเด่นของการเป็นนักเจรจาไกล่เกลี่ยของพระพุทธรเจ้าคือการตระหนักรู้ถึงภัยที่จะเกิดขึ้นจากข้อพิพาทของคู่กรณี โดยเฉพาะกรณีความขัดแย้งกันเองของพระภิกษุชาวโกสัมพี ซึ่งจะทำให้บานปลายและทำให้สงฆ์แตกแยกกัน เรียกว่า สังฆเภท และพระองค์เข้ามาไกล่เกลี่ยโดยไม่ต้องให้เขานิมนต์ พระองค์ถือเป็นความรับผิดชอบโดยตรงในฐานะผู้นำองค์กรสงฆ์และอีกประการหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการความขัดแย้งคือ การมีต้นทุนทางสังคมสูง ทำให้เกิดความไว้วางใจของคู่พิพาทนั่นเอง^{๑๒}

^{๑๐} เจมส์ โค และคณะ, คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๑๑} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นินฺยุณยากร), “ รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่ ” ,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

^{๑๒} ชลากร เทียนส่องใจ, การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

๑.๖.๘ นางสาวมูทิตา แซ่ซังและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการจัดการและการส่งเสริมความสามัคคีเพื่อความปรองดอง" กรณีศึกษา : สาขาเศรษฐกิจพอเพียง คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พบว่า “ความสามัคคี” ถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งที่คนในสังคมพึงมี สำหรับการทำงานร่วมกันอย่างมีพลังและประสิทธิภาพ และทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข ซึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงมีพระราชดำรัส ถึงความสำคัญของความสามัคคีเอาไว้ในคุณธรรม ๔ ประการว่า “การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่นและแก่ประเทศชาติ” และในทางพุทธศาสนายังได้กล่าวถึงผลความสามัคคีนี้ว่าเป็นหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะ ดังหลักสามัคคีธรรม ๔ ที่ว่าด้วย การรู้จักประนีประนอมยอมกัน ไม่ทะเลาะวิวาท แก่งแย่งกัน รู้จักตกลงกันด้วยไมตรีจิต มีความร่วมมือกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแห่งหมู่คณะ และหลักสาราณียธรรม ๖ ที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมด้วยความรักความเข้าใจ และสามัคคีกัน อย่างปรองดอง ดังนั้นความสามัคคีจึงเป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคมพึงมี เพื่อให้สังคมมีความเป็นปกติสุข ไม่เกิดความแตกแยก ขัดแย้งที่รุนแรงตามมาจนกลายเป็นปัญหาสังคม^{๑๓}

๑.๖.๙ อรปริยา วสุมณฑ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในทัศนะของพระไพศาล วิสาโล” พบว่า ความขัดแย้งมี ๒ ประเภท คือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจกับความขัดแย้งภายนอก โดยเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างเหตุปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ อกุศลมูล ปญจธรรม กับ เหตุปัจจัยภายนอก การจัดการความขัดแย้งด้วยหลักพระพุทธศาสนานั้นสามารถกระทำได้ ทั้งเชิงรับ เชิงรุก หรือ ทั้งสองอย่างประกอบกัน โดยนำหลักพุทธธรรมสำคัญมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น หลักขันติธรรม หลักอนัตตา หลักอปริหานิยธรรม หลักสามัคคีธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิธีการจัดการความขัดแย้งในยุคปัจจุบัน เช่น การเจรจาไกล่เกลี่ย การประนีประนอมยอมความ การโน้มน้าว การหลีกเลี่ยง หรือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นต้น^{๑๔}

๑.๖.๑๐ พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า แนวความคิดและคุณลักษณะในเรื่องความสามัคคีตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเด็น คือ ความหมายที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และความหมายโดยอรรถ ในพระวินัยปิฎกได้กล่าวถึงลักษณะของความสามัคคีใน ๓ ลักษณะ คือ สังฆราชา (ความร่าเริงของหมู่คณะ) สังฆเภท และ สังฆสามัคคี ในพระสุตตันตปิฎกได้ให้ความหมายสามัคคีว่า หมายถึงการตั้งกายกรรม วาจกรรม และมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตาในมิตรสหายและคนทั้งหลายในสังคม โดยไม่ถือว่าตนเป็นใหญ่กว่าคน

^{๑๓}นางสาวมูทิตา แซ่ซังและคณะ, รูปแบบการจัดการและการส่งเสริมความสามัคคีเพื่อความปรองดอง : สาขาเศรษฐกิจพอเพียง คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, **รายงานวิจัย**, โครงการเสริมสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการปกครองท้องถิ่น ภายใต้การสนับสนุนของโครงการสะพานและองค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา (คณะรัฐศาสตร์): มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๔

^{๑๔}อรปริยา วสุมณฑ์, พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในทัศนะของพระไพศาล วิสาโล, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

อื่น ให้เกียรติให้ความสำคัญต่อผู้อื่นด้วยจึงจะถือว่าได้เป็นการบำเพ็ญสามัคคีธรรม ในพระอภิธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงความสามัคคีในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นของอันตรายที่เกิดจากไฟทั้ง ๓ อย่างคือ รากะ โทสะ โมหะ ซึ่งสามสิ่งนี้เป็นสาเหตุให้เกิดความแตกแยกของความสามัคคีในหมู่ชนคณะ ส่วนความหมายโดยยรรย สรุปลได้ว่า ความสามัคคีเป็นการแสดงออกซึ่งการร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามัคคีต้องอาศัยความอดทน เสียสละความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และตระหนักในปัญหาร่วมกัน โดยจะต้องมีการทำงานร่วมกันบ่อยๆ ความสามัคคีจะก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกันและก็สามารถปฏิบัติงานทุกอย่างได้สำเร็จ^{๑๕}

๑.๖.๓ พระไพฑูริย์ ญาณวิบุโล (พิศาลชิโรภาส) จากการศึกษาแนวทางในการประยุกต์ใช้วิธีการฟังอย่างลึกซึ้งในสังคมปัจจุบัน พบว่า รูปแบบของการสานเสวนาหรือที่เรียกว่าการทำ dialogue คือ กระบวนการมีส่วนร่วมที่เน้นการฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความคิด ความเชื่อ จุดยืนต่างกัน มีโอกาสพบปะพูดคุยแสดงความรู้สึก ฟังเงื่อนไขปัจจัยของกันและกัน อย่างลึกซึ้ง เพื่อเข้าใจกันอย่างเห็นอกเห็นใจมากขึ้น การฟังเพื่อเห็นอกเห็นใจและเข้าใจกันนั้น ต้องมองข้าม “กรอบอ้างอิง” ของตน เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาและเข้าใจสถานการณ์ กระทั่งอาจเปลี่ยนแปลงความเข้าใจผิด ความขัดแย้งไปเป็นความเข้าใจและเห็นใจ กันมากขึ้น ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการสานเสวนาที่จะเป็นทางเลือกหนึ่งของการเสริมสร้างความเข้าใจป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้ง โดยความเชื่อพื้นฐานว่ากระบวนการสานเสวนาสามารถนำมาปฏิบัติใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และเป็นทางเลือกที่สำคัญในรูปแบบของ “สันติวิธี” ในการลดปัญหาความขัดแย้ง เพื่อเสริมสร้างความชอบธรรม การมีส่วนร่วม กระทั่งสามารถพัฒนาสู่สังคมที่เข้าใจกัน สงบสุข และยั่งยืน^{๑๖}

จากการทบทวนงานวิจัย พบว่า ความขัดแย้งถือเป็นเรื่องปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าสังคมจะเป็นสังคมครอบครัว สังคมเพื่อน สังคมการทำงาน ยิ่งสังคมมีขนาดใหญ่มากขึ้นยิ่งมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งได้มากยิ่งขึ้น ความขัดแย้งยังมีเกิดขึ้นอยู่ทุกองค์กรซึ่งอาจในทางใดทางหนึ่งก็ได้ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคม ผลของความขัดแย้งจะทำให้คนเรียนรู้ปัญหาความผิดพลาดซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดการเรียนรู้ในความขัดแย้ง(ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าความขัดแย้งเป็นสภาวะทุกข์อย่างหนึ่ง) ก็จะหาทางยุติความขัดแย้งโดยวิธีใดวิธีหนึ่งที่จะบรรลุเป้าหมายคือการระงับความขัดแย้ง จนเกิดความกลมเกลียวภายในกลุ่มในสังคม แต่ความกลมเกลียวภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มก็จะเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งต่อไปอีกได้ด้วย

ในการวิจัยนี้นำหลักการของทฤษฎีความขัดแย้งมาเป็นกรอบในการวิจัย ตลอดจนทฤษฎีสันติวิธีของนักคิดนักทฤษฎี ที่สำคัญได้นำหลักการของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องระงับความขัดแย้งโดยการสานเสวนา หรือในงานวิจัยนี้เรียกว่า “พุทธสานเสวนา” และเมื่อศึกษาจนครบกระบวนการ

^{๑๕} พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล), ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๖} พระไพฑูริย์ ญาณวิบุโล (พิศาลชิโรภาส), ศึกษาวิเคราะห์การฟังอย่างลึกซึ้งในพระพุทธศาสนาเถรวาท, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

แล้วผู้วิจัยคาดหวังว่าผลงานชิ้นนี้จะสามารถตอบโจทย์ได้อย่างดี และเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพุทธศาสนากับวรรณกรรมในยุคปัจจุบัน(Documentary Research) ทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการสานเสวนา ในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง และสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การเข้าร่วมประชุมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านหนองไผ่

ฉะนั้น ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธสานเสวนาเพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างวัดกับชุมชน : ชุมชนบ้านหนองไผ่ จ.กาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ ศึกษารวบรวมข้อมูลศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตกและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการสานเสวนา

ขั้นที่ ๒ ศึกษาบริบทชุมชนและสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านหนองไผ่ จ.กาญจนบุรี ว่ามาจากสาเหตุจากอะไร และในเบื้องต้นมีการจัดการความขัดแย้งอย่างไร

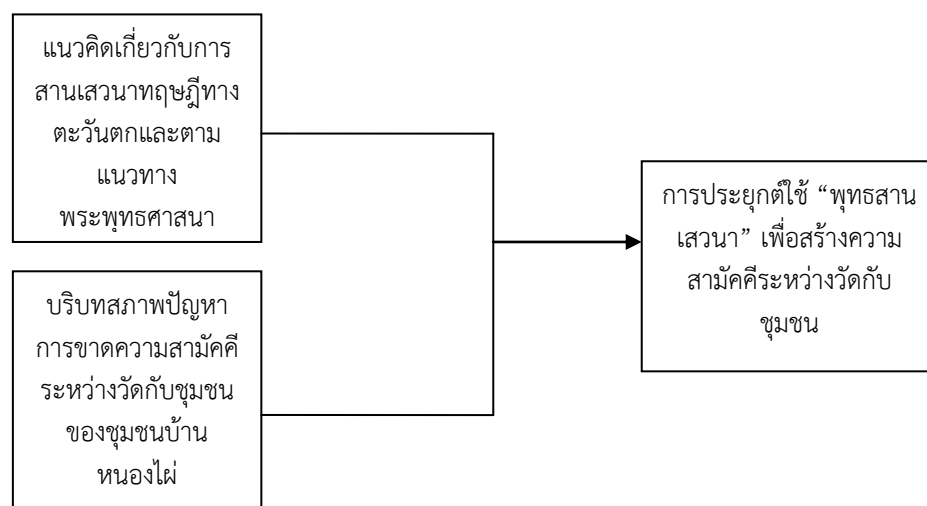
ขั้นที่ ๓ การประยุกต์ใช้กระบวนการพุทธสานเสวนาสร้างความสามัคคีระหว่างวัดกับชุมชน จากการศึกษาจากข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎกและจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือส่วนที่เป็นอรรถกถา ฎีกา พร้อมทั้งเอกสารหนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต บทความต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่จะได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมไปถึงการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลเหล่านั้น มาวิเคราะห์ อธิบาย ตีความ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อจัดทำและนำเสนอเป็นงานวิจัยที่สมบูรณ์ในโอกาสต่อไป

ขั้นที่ ๔ สรุปผลจากการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและนำเสนอการประยุกต์ใช้ชุดรูปแบบ “พุทธสานเสวนา” ซึ่งได้มีการประยุกต์ไปสู่ “ชุดรูปแบบการประยุกต์ใช้กระบวนการพุทธสานเสวนาสร้างความสามัคคีระหว่างวัดถ้าเขาชะอางค์ กับชุมชนบ้านหนองไผ่ จ.กาญจนบุรี”

โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำตอบที่เราจะได้จากการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในชุมชนบ้านหนองไผ่ หรือมิติอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ว่าได้ผลหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ผลที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ การนำหลักการที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการเหล่านั้น มาเป็นฐานในการปรับปรุงแนวทางส่งเสริม การสร้างความสามัคคีของวัดถ้าเขาชะอางค์ กับชุมชนบ้านหนองไผ่ให้สมบูรณ์ต่อไป

เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว การศึกษาวิจัยตามขั้นตอนทั้ง ๔ ประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นนั้น นอกจากทำให้ได้ “แนวทางส่งเสริมการสร้างความสามัคคีโดยพุทธสานเสวนา” แล้ว

งานวิจัยเรื่องนี้ ได้เสนอ “แนวทางการส่งเสริมกระบวนการพุทธศาสนเสวนาสร้างความสามัคคีวัดถ้าเขาชะอางค์กับชุมชนบ้านหนองไผ่ จ.กาญจนบุรี” เพื่อประยุกต์ใช้ในชุมชนบ้านหนองไผ่และชุมชนอื่นๆ รวมไปถึงการประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในมิติอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในโอกาสต่อไป

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ได้ทราบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการสานเสวนาตลอดจนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่นำมาประยุกต์เป็นชุดวิธีจากงานวิจัยนี้ที่เรียกว่า “พุทธศาสนเสวนา”

๑.๙.๒ ได้ทราบสภาพปัญหาความขัดแย้งระหว่างวัดกับชุมชนบ้านหนองไผ่

๑.๙.๓ ได้ทราบการประยุกต์ใช้พุทธศาสนเสวนาเพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างวัดกับชุมชนบ้านหนองไผ่ ตลอดจนถึงนำไปปรับประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งในระดับสังคม